

Nyhedsbrev, SN 105, Marts 2016

Foreningen Svend Gønge

Stiftet onsdag den 12. juni 2008

Pro honore patriae

Foreningen Svend Gønge

Den ordinære årlige generalforsamling 2016

Svinøvej 42,
4750 Lundby
Tlf.: 4074 1870

jens@hallqvist.dk

www.svend-goenge.dk

Bestyrelse:

Formand:
Jens Hallqvist

Næstformand:
Ingegerd Riis

Kasserer:
Jens Hallqvist

Sekretær:
Jens Beck

Øvrige bestyrelsesmed-
lemmer:
Gunnar Stobbe
Chris Hermansen
Ole Ib Hansen

Redaktion på SN:
Jens Beck.

[svendgoengepoul-
sen@gmail.com](mailto:svendgoengepoul-sen@gmail.com)

[Oversigt over vore
ambassadører.](#)

Afholdes ifølge vore vedtægter inden udgangen af marts måned. Det sker 14. marts 2016, kl. 19.00 i Medborgerhuset, Banevej 4, 4750 Lundby.
Dagsordenen ser således ud:

1. Valg af stemmetællere
2. Valg af dirigent
3. Valg af referent
4. Formandens beretning
5. Det reviderede regnskab forelægges til godkendelse
6. Behandling af indkomne forslag
7. Fastsættelse af kontingent samt gebyr
8. Valg af bestyrelsesmedlemmer
9. Valg af 2 suppleanter til bestyrelsen for 1 år
10. Valg af bilagskontrollant for 1 år
11. Valg af suppleant for bilagskontrollant for 1 år
12. Valg af fanebærer for 1 år
13. Eventuelt

Når vi så har vel overstået selve generalforsamlingen, vil Chris Hermansen fortælle om:

”Privilegier og kroer”

Danmark har en masse landevejskroer der hver især har en masse gode historier. Hvorfor har vi disse kroer og hvad indebære det at have en privilegeret kro?

Chris Hermansen har arbejdet størstedelen af sit liv på privilegerede kroer og vil underholde med en masse gode fortællinger og fakta fra kroer heromkring og andre af de kroer han har kendskab til. Giv indsigt i disse privilegier. Samt fortælle om den adelige tilknytning.

CH

Det er muligt
at købe the, kaffe,
øl, vand og kage.

Hans Svane.

27 marts 1606 – 26 juli 1668.

Hans Svane

Eneste ærkebiskop Danmark har haft efter reformationen. Det var Hans Svane over Sjælland fra 1655 til sin død. Hvem var han? Hvor kom han fra? Og hvordan gik det til, at han blev ærkebiskop; som eller ikke hører hjemme i den evangelisk/ lutherske kirke.

Hans Svane blev født i Horsens, hvor hans far Hans Olufsen Riber var borgmester. Moren, Anne, var datter af den kongelige historieskriver Hans Svaning i Ribe. Den lille Hans fik morfarens efternavn, men som flere andre i slægten ændrede han det til Svane.

Hans gik i skole i sin fødeby Horsens, indtil han som 14-årig blev sendt til den kongelige skole i Sorø. Her gik han i fem år, men da han fik forskellige sygdomme, syntes hans svoger,

Christen Jensen, at han skulle komme hjem til ham i Vejle for at blive rask. Det lykkedes, og i 1626 kunne han begynde på universitetet. I 1628 drog han til Franeker i Friesland for at studere østerlandske sprog, hvilket efter teologien også havde været hans store interesse på universitetet. Han fortsatte studierne i Wittenberg frem til maj 1631, hvor han måtte hjem for "at disputere for det kongelige rejsestipendium". Efter veloverstået prøve rejste han til Leiden i Holland, hvor han var i halvandet år. I 1633 rejste han så til Oxford. Her studerede han med flid ind til september 1633, hvor han fik at vide hjemmefra, at han var beskikket til professor i østerlandske sprog ved universitetet. For at fuldende sin uddannelse drog han til Paris for at studere arabisk. Det skete med kansler Christian Friis' samtykke.

Oxford Universitet

Efter ca. 7 års ophold i udlandet kunne han i 1635 aflægge en offentlig prøve på sin kynighed i semitiske sprog med berømmelse og indtræde i sit professorat.

I 1639 blev han gift med Marie Furien, som besad en betydelig formue. Hans Svane var blevet en velhavende mand. Og i 10 – 11 år virkede han i det filosofiske fakultet som professor samt i nogle år som universitetets sekretær (notarius).

I 1646 skete der så noget efter en ret stille og ikke særlig bemærkelsesværdig årrække. Hans Svane rykker op i det teologiske og bliver cand. theol. Efter indstilling af Sjællands biskop. Denne dør og efter 2 efterfølgere, som også dør ret hurtigt, så befaler kongen d. 26. juni 1655 at alle Sjællands købstadspræster sammenkaldes for at vælge en ny biskop. Valget faldt på Svane. Det er i denne stilling, at Svane har vundet et navn i den danske historie. Ikke så meget som gejstlig tilsynsmand, men langt mere som politiker. Som teolog tilhørte han den strengt ortodokse lutherske retning.

Som videnskabsmand ud i det teologiske var han allerede i samtiden en omstridt person. Bl. a. blev han korrigeret for mangler i en doktordisputats, som blev overværet af Frederik d. 3.

Fr. d. 3.

Som taler var han imidlertid stærkt berømmet i samtiden. Det være sig på latin eller på dansk. I dag ville vi nok sige, at der var lige lovlig megen bedemandsstil over talerne, men samtiden kunne lide hans stil. Og hans topniveau blev nået ved forhandlingerne på rigsdagen i København 1660, hvor han kom til at spille en rolle som ingen anden dansk biskop før en vis Ditlev Gothard Monrad i årene op til 1864 nederlaget.

Nederlaget i krigene mod svenskerne 1658 -1660, tabet af Skåne Halland og Blekinge gav opbrud og behov for nyorientering i Danmark. Den 5. august udsendte kong Frederik d. 3. en befaling til landets biskper om at vælge deputerede, som kunne "fornemme og slutte på, hvad vi til Fædrelandets sikkerhed og bedste agte at lade foregive og propone-re." Kort sagt, biskperne skulle vælge repræsentanter til en kommende rigsdag i København d. 8. september.

Svane indkaldte præsterne i sit stift til møde d. 28. august. De valgte 5, men senere blev det indskrænket til to, nemlig provsterne i Køge og Slagelse. Sidst nævnte provst, magister Peter Villadsen, blev en kompetent medhjælper for Svane, da han og borgmester Hans Nansen arbejdede for ændringer i statsforfatningen, hvorved adelens magt kunne indskrænkes og kongens samt de to stænders magt, som Svane og Nansen repræsenterede kunne styrkes.

Allerede ved rigsdagens åbning foreslog Hans Svane, at kun medlemmer af rigsrådet skulle være berettigede til forlener, mens rigets øvrige len skulle bortforpagtes til højestbydende. Han erklærede sig på gejstlighedens vegne parat til at betale den af regeringen forlangte konsumtionskat, når adelen også kom til at bære sin part af byrden.

Kongen lod sin kammersekretær Christoffer Gabel antyde over for Svane og Nansen, at kongen ønskede frie hænder, så at hans håndfæstning blev kasseret og en arvelig regering indført. Dette mål arbejdede Svane nu på med stor energi og uden at tage hensyn til adelens modstand. Gejstlighedens deputerede fulgte ham i sluttet flok, akkurat som borgers-tanden fulgte Hans Nansen.

Bispegården blev et vigtigt samlingssted for den lille kreds, der var indviet i kongens planer. Hans Svane var på stænder møderne ved enhver lejlighed den veltalende ordfører for de uadelige stænder, som han opildnede til at holde fast på deres krav om ligestilling og at støtte kongens ønske om at udvidelse af hans magt trods rigsrådets og adelens modstand.

Adelen forsøgte at indgyde præsterne frygt for, at de skulle miste deres tiender, hvis adelen mistede deres forlener, men ved provst Peder Villadsens hjælp lykkedes det Svane at afværge dette, og han opnåede oven i købet udvidet fuldmagt fra dem til i alle henseender at handle og vedtage på deres vegne, hvad han anså for at være til kongens bedste og fædrelandets tarv.

Hans Svane var ligeledes sjælen i de hemmelige forhandlinger, som ved siden af stændermøderne førtes med hoffet, og som i virkeligheden blev det egentlige afgørende. Mellem slottet og bispegården færdedes kammersekretær Gabel hyppigt, og i bispegården planlagde de rigsdagsmænd, der var indviet i kongens planer de råd, der skulle bestemme rigernes statsforfatning for en lang fremtid.

Den 8. oktober var alt så forberedt, at bomben kunne sprænge. De uadelige stænder vedtog på Hans Svanes forslag "at tilbyde Hs. Majestæt Kronen som Arvekrone".

Et par repræsentanter fra borgerskabet overbragte rigshofmester Joachim Gersdorff den-

ne beslutning, som vakte den største bestyrtelse blandt adelen. Adelen kunne ikke tilslutte sig dette forslag. Den 10. oktober henvendte de uadelige stænder sig direkte til kongen og med Hans Svane som ordfører over-rakte det til rigsrådet indgivne forslag.

I nogle dage var der et voldsomt tryk på adelen, men så gav adelen og rigsrådet efter. Den 13. oktober samledes stænderne på slottet. Den af ordførerne, der gav størst præg til begivenheden var Hans Svane. I højstemte udtryk takkede han Gud for den opnåede enighed og lykønskede kongen, dronningen og kongehuset til arverettens erhvervelse, hvortil han fik hele forsamlingen til at svare Amen.

I de følgende dage blev der forhandlet og det medførte, at håndfæstningen blev kasseret og enevælden indført. Hans Svane hævdede den anskuelse, at med forbehold for rigets udelelighed og bevarelsen af den lutherske konfession skulle alt andet uden indskrænkning overlades til kongens fri bestemmelse.

Et meget langt tidsrum i Danmarks forfatningshistorie var nu afsluttet, og en ny tid var oprundet. Fraregnet selve kongen og dronningen havde næppe nogen bidraget mere til opnåelsen af dette resultat af den københavnske rigsdag end biskop Svane.

Selv har han dog måske ikke anet, at resultatet skulle blive så gennemgribende, som det blev. Han fandt dog sig snart til rette i de ny forhold. Han var en biskop, der passede godt til den absolutte enevælde. Lønnen for hans virke i denne sag udeblev da heller ikke.

Frederik 3. havde tidligere vist Svane sin gunst. I 1658 havde han tillagt ham et kanonikat i Roskilde og i 1659 havde han givet ham Ebberød Gård og mølle i Birkerød sogn. I juni 1660 havde kongen bevilliget, at Svane måtte ”nyde og beholde de bygninger og hytter, der findes i den svenske lejr (Carlstad) på Brønshøj kirkes og præstegårds grund, eftersom kirken skal være brøstfældig og præstegården ganske nedbrudt.” Dette skyldes, at præstekaldets indtægter var tillagt Sjællands biskop.

Efter rigsdagen blev gaverne endnu rigeligere og større. Foruden en større pengesum og en karet (næppe nogen anden biskop havde ejet sådan et køretøj) så skænkede kongen ham Svendstrup hovedgård og gods ved Ringsted og udnævnte ham til kongelig råd, medlem af Statskollegiet og assessor i Højesteret samt tillagde ham titel af ærkebiskop. Senere i 1665 blev han udnævnt til præsident i det akademiske konsistorium, en stilling ingen før eller efter ham har beklædt. Stillingen gav ham rang over rector magnificus. Han erhvervede vist nok via en kongelig gave Broland ved Bergen senere kaldet Svanø og i 1666 Farum-gård i Farum.

Svane var således blevet en stormand, ikke mindst i egne tanker. Professorerne ved universitetet fik det at mærke. Ærkebispens forlangte, at der blev taget hensyn til hans person, som man ikke var vant til. Efter at være blevet konsistoriets præsident anså Svane det ikke stemmende med sin værdighed at indfinde sig i professorernes forsamling, selv om alt skulle gå efter hans hoved. Dette måtte resultere i ubehagelige rivninger. Dette kunne være mindre sager, som blev blæst op til hovedsager, f. eks. udbetaling af et legat eller besættelse af et degneembede i universitetets patronatskald. Disse stridigheder var så voldsomme, at kongen måtte lægge sig imellem for at skabe fred.

Af resultater, som Svane opnåede, skal nævnes især oprettelsen af et konsistorialkollegium, under hvilke alle sager vedr. kirke og universitet, skole- og fattigvæsen samt

legater skulle henlægges. Planen var god, men af ukendt årsager strandede den. Derimod blev stiftelsen af en gejstlig enkekasse gennemført. Og kongelige privilegier givet 24. juni 1661 til gejstligheden må også betragtes som Svanes værk. Endelig fik han bortsendt et par tyske teologer fra det teologiske fakultet, idet han over for kongen gjorde gældende, at ansættelse af disse ville berøve dygtige danske teologer lysten til fremskridt.

Svane havde i sine sidste år lidt af flere sygdomsanfald, men sad dog i højeste ret dagen før sin død, d. 26. juli 1668. Svane blev 62 år gammel.

Ole Ib Hansen

Skulle du være interesseret i at læse om og modtage informationer fra **Medborgerhuset i Lundby**, må du endelig henvende dig til:

jyttehammer@gmail.com

Skulle du være interesseret i at læse om og modtage informationer fra **Borgerforeningen i Lundby**, må du endelig henvende dig til:

ibsvej43@gmail.com

